

ODA MÜZİĞİ ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA

Gamze Elif TANINMIŞ¹

ÖZET

Bu araştırmada yerli ve yabancı kaynaklar taranarak oda müziğinin tanımına ve ilk dönemlerinden günümüze kadar olan gelişimine kısaca yer verilmiştir. Araştırma oda müziği tarihi ile sınırlı olup bir sonraki çalışmada daha detaylı ele alınması bakımından oda müziği türlerine ve formlarına yer verilmemiştir. Araştırma taşıdığı amaç ve bu amaca uygun olarak kullanılan yöntem bakımından betimsel bir çalışmadır. Yapılan bu çalışma, oda müziği alanında Türkçe yazılı kaynak bulunmamasından ve bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara kaynak oluşturmaları bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Oda müziği, oda müziği tarihi.

¹ Yrd.Doç.Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü,
gamzeb@gazi.edu.tr

A QUALITATIVE RESEARCH ON CHAMBER MUSIC

ABSTRACT

In this research the definition and development of chamber music from the first period to the present day is analysed by scanning domestic and foreign sources. The research is limited with historical development of chamber music. Detailed study about the forms and sorts will be the subject of the next article. The research is a descriptive workout due to its purpose and method used. Due to the lack of written sources about chamber music in Turkish, this research is important by means of being a source for the researchers.

Keywords: Chamber music, history of chamber music.

1. GİRİŞ

Oda müziği (Fr. *musique de chambre*; Alm. *Kammermusik*; It. *musica da camera*), konser salonunun aksine bir odada veya küçük bir salonda çalınmak amacıyla yapılan ve genellikle çalgı toplulukları için yazılan, yaylı çalgılar dördlüsünde olduğu gibi her partinin bir çalgıyla çalındığı klasik müzik formudur (Hutkinson Müzik Sözlüğü, 2004, sf.120). Oda müziği, bir zamanlar vokal müzik ve çalgısal müziği kapsardı. Ama bugün terim her bir partiden yalnız bir kişinin sorumlu olduğu (her partiyi tek bir çalgının çalması bakımından diğer orkestral müzikten ayrılır), sınırlı sayıda müzisyen için yazılmış çalgısal çalışmalar için kullanılmaktadır (Collins Müzik Ansiklopedisi, 1991, sf.113). Köken olarak “oda müziği” terimi bir misafir odasında veya küçük bir salonda sınırlı sayıda bir dinleyicinin önünde veya dinleyici olmadan ev ortamında gösteri için yazılan ve solo çalgılardan oluşan müziği ifade eder (Çelenk, 2001, sf.20).

Say'a (1992, sf.966) göre oda müziği terimi, sonat biçimindeki çalgı parçalarını belirtir. Başka bir deyişle bir grup çalgı için yazılmış sonat veya senfonidir. Wagner dışında 19. ve 20. Yüzyıl bestecilerinin çoğunluğu bu alana ilgi duymuşlardır. Günümüzde oda müziğinin alanı daha da genişlemiştir. Terim bir veya daha fazla çalgı için yazılmış sonatları, ikilileri, üçlülere, dördlülere, beşlileri, altılıları kapsar. Solo veya eşlikli ses parçaları da bu kapsamdadır.

H.Ulrich'e (1966, sf. 2) göre oda müziği, alanı tanıyanlara keyif veren zengin bir kaynaktır. Bir kere literatürlerin en eğlenceli ve en kıymetli olanıdır. Müzik alanındaki amatörler bunu genelde hobi olarak yapar ve müzik alanındaki varlığını ona borçludur. Profesyonel müzisyen ise bu müziği gevşemek amacıyla ve başka hiçbir alanda bulamadığı bir hazzı yaşamak için kullanır. Hem müziksel hem de sosyal açıdan özel yetenek isteyen oda müziği, amatör ya da profesyonel olsun daha çok zevk için yapılır.

Oda müziği bugün büyük oranda halka açık yerlerde icra edilse de özünde kendisi için müzik yapmak amacıyla bir araya gelen insanların müziğidir ve konserlerde kendileri için çalınan müziği dinlemek için bir araya gelen insanlardan bu yönüyle ayrılırlar. Solistlerin kendi kendilerine müzik yaptığı ve şarkı söylediği ender bir durumdur. Dersler ve alıştırma hariç amatör orkestralar bile belli bir seyirciye sunmak üzere müzik yapar ama oda müziğinin gerçek neferleri yaptıkları performansın zevkine varmak için seyirciye ihtiyaç duymazlar. Bireysel özelliklerin karşılıklı etkileşimi içerisinde bütüne yaptıkları bireysel katkıların gereğine eksiksiz uyarak devam ederler. Arkadaş olarak toplanır ve samimi ortamlarına birkaç kişiyi kabul ederler. Oda müziğinin özü budur. Tarihinin büyük bölümünde bu şekilde

canlandırılmış olup hala müzik için müzik yapan sayısız özel topluluğa ilham vermektedir.

Evans'a (1946, sf.480) göre oda müziği, en az üç en fazla dokuz kişiyle icra edilen eserlerden oluşan bir tür olarak tanımlanabilir. Çoğunluğu yaylı çalgılar içindir. Bu konudaki deneyimler yaylı dördlünün tüm müzikler içerisinde en mükemmel, öz ve kendine yeten varyasyon olduğunu, benzer nüanslara sahip dört çalgıdan oluştuğunu, bunların ekstrem bas dışında ölçünün her yerine ulaşabilme şeklinde bir ortak özelliği olduğunu (ekstrem bas çok kısık ses tonu için gerekli değildir ve bu tür enstrümanlar dört bölümlük armoni için yeterlidir) göstermiştir. Rossini, Auber ya da Verdi gibi opera bestecileri dahil neredeyse tüm besteciler bazen bu ideal kombinasyona uygun eser vermeyi istemişlerdir. Ama kolay bir alan değildir çünkü öyle kendi kendinedir ki müzisyenden büyük ustalık ister. Orkestra karmaşası içerisinde bir besteci yaylı dördlüsünde bütün çıplaklığıyla ortaya çıkacak işçilikten kurtulabilir. İşte bu yüzden bestecilerin birçoğu ileri yaşlara kadar bu alanın dışında kalmayı ya da genç yaşta fazla tatmin yaşatmayan bir girişimden sonra geçici veya sürekli olarak alanı terk etmektedir. Şayet bir besteci kendine karşı dürüst biriyse yaylı dördlü yazmaları bir arama sınavıdır.

Dörtten az yaylı üzerine yazılan parçalar çok yaygın değildir. İki keman ve çello için yazılanların çoğu ise sürekli bas döneminin mirasıdır ama Mozart ve Beethoven'dan Hindemith gibi modern bestecilere varıncaya kadar besteciler zaman içerisinde etkileyici keman, viyola ve çello trioları bestelemiş; Kodaly gibi diğer besteciler de iki keman ve çelloya uygun triolar eklemişlerdir. Aslında bir dördlü partisinin herhangi bir üyesi aksayacak olursa ellerinde yeterli liste varsa diğer üç kişinin onun yokluğunu telafi etmemesi için hiçbir neden yoktur. Dört çalgıcının çıkabileceği yeterince malzeme mevcuttur: beşliler ve iki dördlü sayılan oktetler. Oda müziğinde yaylılarla en sık bir araya gelen çalgı piyanodur. Oda müziğinin icadıyla piyano daha prestijli bir konuma gelir. Bu süreç, Haydn'ın trioları ile başlar ama piyanoyu partner olarak yeni pozisyonuna en iyi oturtan, daha sonra baskın bir partner olmasını sağlayan Mozart'ın sol minör dördlüsüdür. Müzikte özleşmeyi savunanlar zaman zaman piyano ve yaylı karışımına mükemmel armonik olmaması nedeniyle itiraz ederler. Yaylı çalcıları sesteşlerde naturel entonasyonu kullanırken “ahengi iyi” bir piyano böyle bir karışımın yerini tutabilir ama aradaki farkı ancak hassas bir kulak anlayabilir. Öte taraftan piyanonun vurmalı özelliğinin ona oda müziğinin işçilik yönünden serbestliğine yabancı bir avantaj sağladığı kabul edilebilir. Özellikle geç romantik çalışmalarda piyanist kendini yaylı eşliğiyle konçerto çalışıyor gibi hissetmeye yatkındır. Aslında konçerto kadar emek isteyen piyano parçalarına sahip modern oda müziği eserleri yok değildir. Bütün olarak bakıldığında piyanoyla yapılan kombinasyonlar tek başına yaylıların saflığına sahip

değildir ama pratikte en büyük bestecileri piyanonun baskın olduğu muhteşem eserler vermekten caydıramamıştır. Esasen piyano, keman ve çello triolarından; piyano, keman, viyola ve çello dörtlülerinden ve piyano ve yaylı dörtlü beşlilerinden oluşur. Kolaylık açısından bunlara genellikle piyano üçlüleri, piyano dörtlüleri ve piyano beşlileri denir. Piyano altılıları ise diğerlerine göre daha nadirdir (Evans, 1946, sf. 481).

Yaylılarla birlikte bir üflemeli grubu genellikle başarılı olur. Kontrastın çekiciliği, alt üst edilen tonu telafi eden bir özelliktir. Bu türden sayısız çalışma bulunur; kullanılan üflemeliler, flüt, obua, klarinet veya kornodur. Akla Brahms'ın korno üçlüsü, Mozart ve Brahms'ın klarinet beşlisi, Bax ve Bliss'in yeni obua beşlileri ve bu sınıftaki diğer büyüleyici kompozisyonlar gelir (Evans, 1946, sf.482).

Tüm bu çekirdek repertuar 17. yüzyıldan itibaren Avrupa'da ortaya çıkmış, günümüze dek devam etmiştir. Ancak dünyanın diğer bölgelerinden de gittikçe artan katkılar da gelmiştir. Buradaki anlamıyla “oda müziği” ifadesi, 19. yüzyıl başlarından bu yana belli bir müzik türüne özgüdür. Tanım, geriye dönük olarak önceki iki yüzyılın müziğine de uygulanmıştır; “oda için müzik” (*musica da camera* veya *Kammermusik*) teriminin erken varyasyonları genelde bu tanıma girmeyen müzik türlerini içerir. Birçok erken oda müziği yaylı enstrümanlara uygun olsa da üflemeliler ve klavyeliler de baştan beri katılmıştır ve 20. yüzyılın başından beri vurmali çalgılar da oda müziğine katılmıştır. Geleneksel yaylı ve üflemeli çalgılarla birlikte elektronik enstrümanlar da ayrıca 20. yüzyıl ortalarından beri sıkça oda müziğinin içinde görülmüştür (<http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199757824/obo-9780199757824-0011.xml?rskey=Kr8jNL&result=14&q=>).

Tarihçesi

Oda müziği aslında çok daha eski bir geçmişe sahiptir ve daha terim kullanıma girmeden asırlar önce vardı. Oda müziği aslında toplu vokal müziği kadar eskidir.

Orta çağ ve Rönesans'ın ilk dönemlerinde çalgılar vokal müziğe eşlik için kullanılıyordu (Ulrich, 1966,sf:18). Yaylı çalgılar şan ile aynı ezgiyi çalıyordu. Sadece çalgı toplulukları da vardı, bunlara konsort adı verilmekteydi (Boyden, 1965, sf:12). Bazı uzmanlar çalgı topluluklarının kökeninin sonata camara (oda sonatı) ve sonata da chiesa (kilise sonatı) olduğunu düşünmektedir (Ulrich, 1966, sf:18).

Bunlar bir ile beş ya da daha fazla çalgı için olan eserlerdi. Sonata camara'nın yavaş ve hızlı bölümleri vardı, daha çok dans ezgileri içermekteydi, sonata da chiesa

formu da buna benzerdi ancak dansların çıkarılmasıyla bu formda farklılık yaratılmıştır. Bu formlar Barok dönem trio sonatların temelini oluşturmuştur (Donington, 1982, sf.153).

Barok dönemde bir müzik türü olarak oda müziği tanımı net değildi. Eserler orkestra, oda müziği topluluklarıyla ve her türlü çalgıyla çalınıyordu. Örneğin Bach'ın The Art of Fugue eseri klavsen ile çalınabildiği gibi yaylı dördüslü ya da yaylı orkestrası ile de çalınıyordu. Trio sonatların çalgı düzenlemesi de rahat bir şekilde yapılmıştı örneğin Handel'in sonatları Alman flüt, obua ve keman için yazılmıştı bas partileri çello ya da fagot tarafından çalınabilirdi (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

Barok oda müziği daha çok kontrapuntaldı, Çalgılar aynı melodik pasajları farklı zamanlarda çalar ve seslerden dokunan bir kumaş gibi bir bütün oluştururdu. Böylece her çalgı aynı önemdeydi, eşit sayılırdı. Klavye veya diğer eşlik çalgılarının oynadığı armonik rol ikinci derecede idi ve çoğu zaman notaları yazılmaz bunun yerine çalınacak bas şifreleri verilirdi (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

Ancak 16. yüzyılda çalgısal müziğin yükselişi ve yine amatör vokal ve çalgısal müzik icrasına duyulan ilginin artması ile müzik varlıklı ailelerin evlerinde önemli bir şey olmaya başladı. Soyluların evlerinde düzenli olarak müzik geceleri düzenlenir, buralarda küçük gruplar halinde müzisyenler aile üyeleri ve konukları için çalarlardı. Grupların bazıları ailenin sponsor olduğu profesyonel müzisyenlerden oluşurdu (The Illustrated Book Of Musical Instruments, 2004, sf.55).

O dönemde yaşanan başka bir gelişme de çalgılara yönelik vokal müzik aranje etme eğilimidir. 16. yüzyıl ortalarından itibaren viyollar için yapılan consort müziği gelişmiş, kompozisyonlar el yazması kopyalar olarak yayılmıştır. 16. ve 17. yüzyıllarda birçok grup kurulmuş, bu ortamlarda yapılan müzik *slow*, *statelty pavan* ve *quicker galliard* gibi yeni dansların doğmasına ve *ricercare* ve *canzona* gibi sonradan 17. yüzyıl sonat ve füğünün gelişimine zemin hazırlayan müzik formlarının doğmasına yol açmıştır (The Illustrated Book Of Musical Instruments, 2004, sf.54).

16. yüzyılın *ricercar*'ı ve toplu *canzon*'u daha geç formların aksine özel çalgılar için yazılmayıp genelde sesle ve elde bulunan çalgılarla seslendirilmiş düzgün oda müziği örnekleridir. 1750'lerde yaylı trio, dördüslü, beşli, altılı, yedili ve sekizliler ortaya çıkmıştır. Haydn ve Mozart'ın geliştirdiği dördüslü en önde gelen oda müziği formu olmuştur. Yazdıkları dördüslüler klasik dönemin sonunu temsil eden

Beethoven ve Schubert ile romantik dönemin başlıca bestecileri Mendelssohn, Schumann, Brahms, Dvořák, Franck, d'Indy ve Reger tarafından da kullanılmıştır. Erken 20. yüzyılda colorist dörtlü olanakları Debussy ve Ravel tarafından açığa çıkarılmıştır. Daha yakın zamanlarda oda müziğinin farklı biçimleri Schoenberg, Bartók, Webern, Berg, Stravinsky, Sessions ve Piston gibi besteciler tarafından atonalite, perküsyon ritimleri ve seri tekniklerle ilgili deneylerde yoğun olarak kullanılmıştır (<http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Chamber+Music>).

17. ve 18. yüzyıllarda oda müziği Almanya'da yeşeren collegium musicum ile, İtalya'da müzik akademilerinin yaygınlaşması, İngiltere'de ise müzik kulüplerinin kurulması ile cesaretlendirilmiştir (The Illustrated Book Of Musical Instruments, 2004, sf.54).

18. yüzyıl boyunca besteci, aristokratların yanında çalışan kişiydi, yaptığı oda müziği besteleri ise tamamen aristokratik amatörlerin zevkine yönelik ve bu kişilerin çalması için yazılıyordu. Mesela Haydn, bir müziksever ve amatör olarak baryton çalan Kont Nikolaus Esterházy'nin yanında çalışıyordu, Haydn yaylı dörtlüsü triolarının birçoğunu onun için yazmıştır. Mozart, kendisi de bir çellist olan Prusya Kralı II. Frederick William için üç adet yaylı dörtlüsü yazmıştır. Beethoven'ın dörtlülerinin çoğu ilk olarak ikinci keman üzerinde patron Kont Andrey Razumovsky tarafından çalınmıştı. Boccherini ise İspanya kralı için beste yapmıştı (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

Avrupa çapında Aristokrasinin iflas etmesi üzerine yeni bir sosyal düzenin ortaya çıkışı ile besteciler yaptıkları besteleri satarak ve çalarak hayatlarını kazanmaya başladılar. Genelde bağış konserleri vermiş, bir salon tutmuş, etkinliğin gelirinden yararlanmışlardır. Oda müziğinin yalnızca zengin amatörler tarafından değil aynı zamanda profesyonel müzisyenler tarafından biletli seyircilere çalınmak üzere yazılması giderek daha da yaygınlaşmıştır. (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

18. yüzyılın ikinci yarısında zevkler değişmeye başlamış: pek çok besteci "daha ince dokusu ve çok daha net tanımlanmış melodi ve bas"a sahip formu, kontrpuanın karmaşıklığına tercih etmeye başlamıştır (Gjerdingen, 2007: 6). Böylece oda müziğinde yeni bir form: Serenat ortaya çıkmıştır. Zenginler sokak müzisyenlerini evlerinin, arkadaşlarının, sevgililerinin balkonlarından dinlemek için çağırmaya başladı. Uygun dans ve ezgileri yazmaları için zenginler ve müzisyenler, bestecilere 2, 5 ya da 6 çalgıcı için beste sipariş vermeye başladılar. Bunlara serenat, noktürn, divertimenti ya da cassation denildi (Ulrich, 1966: 21-22).

19. yüzyılın başlarında gerek toplumda gerekse müzik teknolojisinde meydana gelen ciddi değişimler zamanla oda müziğinin bestelenme ve icra edilme şekillerini derinden etkilemiştir (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music). Bu yüzyılda oda müziği kendini konser salonunda bulmuş, bazen hatta Brahms'ın eserlerinde bile yarı orkestral bir nitelik kazanmıştır.. Erken 20. yüzyıldaki Fransız empresyonist ekolü, örneğin Debussy ve Ravel gibi, oda müziği formları ile denemeler yapmış ve takip eden dönemde atonalite ve politonalite gibi gelişmeler oda müziğinde ifade bulmuştur. Oda müziğinin 20. yüzyıl bestecileri arasında Berg, Webern, Hindemith, Stravinsky, Prokofiev, Shostakovich, Kodaly, Bartok, Ireland Bliss, Tippett, Rubbra, Copland ve Roy Harris gösterilmektedir (Hutckinson Müzik Sözlüğü, 2004, sf.121).

Haydn, Mozart ve Klasik Stil

Joseph Haydn bildiğimiz oda müziği formunu yaratan besteci olarak anılır. Seksen üç yaylı kuarteti, kırk beş piyanolu triosu, çok sayıda yaylı trio, düo ve üflemeli çalgılar için, Haydn çok tartışma yaratan etkileşimli kompozisyon stilini ve gelecek iki yüz yılda oda müziği dünyasını etkisi altına alacak olan genel formu kurmuştur. Ayrıca Haydn, kendi oda müziği kompozisyonu genel bir formun üzerine kuruluydu, bunu küçük değişikliklerle bugüne göre bir standart olarak kullanabilen biriydi. Getirdiği yenilikler Haydn'a "yaylı dörtlülerin babası" unvanını kazandırdı, böylece çağdaşları tarafından zamanının en önde gelen bestecisi olarak kabul edildi (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

Oda müziğini geliştiren tek besteci Haydn değildi, Haydn'dan önce Giovanni Battista Sammartini, Ignaz Holzbauer, ve Franz Xaver Richter yaylı dörtlülerin habercisi sayılacak yeni formlar denemişlerdir (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music). Haydn etkileşimsel kompozisyon stilini yarattıysa Wolfgang Amadeus Mozart da oda müziği dağarcığını genişletmiştir. Oda müziği repertuarına çok sayıda eser katmıştır. Mozart'ın yedi piyano triosu ve iki piyano dörtlüsü, piyano ile oda müziğinde etkileşimsel prensibi uygulayan ilk parçalardır. Haydn'ın piyano trioları esasen piyano ve çellolu piyano sonatlarıdır, çoğunlukla destekleyici roller üstlenir, piyano partisyonunun en ince ve en bas dizelerini katlanır. Ama Mozart, yaylıları piyanonun karşısında kullanarak ve kendi seslerini oda müziği etkileşimine katarak yaylılara bağımsız bir rol kazandırmıştır. Mozart'ın yaylı dörtlüleri klasik müziğin doruk noktası olarak kabul edilir (Cobbett, 1929, sf: 220).

O dönemde diğer besteciler de birçok oda müziği bestesi yazmış, bunlar ünlü olmuş, o dönemde çalınmış, zamanımızda bile hala çalınmaktadır. İspanyol besteci ve viyolonsel sanatçısı Luigi Boccherini neredeyse yüz tane yaylı dörtlüsünün yanı

sıra iki keman, viyola ve iki çello için de yüzden fazla beşli yazmıştır (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

Beethoven

Bu değişim çağında uzak ara öne çıkan, batı müziğinin devi Ludwig van Beethoven olmuştur. Beethoven oda müziğini hem içerik olarak hem de müzisyenlerden ve dinleyicilerden istediği teknik beklentiler nedeniyle yeni bir boyuta taşımıştır. Maynard Solomon'un (1994, sf:59) ifadesine göre onun çalışmaları " 19. yüzyıl romantizminin başarısını ve başarısızlığını ölçeceği birer modeldi. Özellikle geç dördlülere öyle etkileyici bulundu ki kendisinden sonra gelen birçok besteci vasat olanı denemeye cesaret edememiştir.

Beethoven besteci olarak resmi çıkışını Three Piano Trios op. 1 ile yapmıştır. Sanatçı henüz 22 yaşındayken yayımladığı bu erken çalışmalarında bir yandan katı bir klasik kalıba bağlı kalırken diğer yandan da ileride açacağı yeni yolun işaretlerini veriyordu (Solomon, 1977, sf: 117). Trio aslında Haydn ile Mozart'ın oluşturduğu şekilden bir kopuştu. Beethoven cümleler ve hareketler içerisinde tempodan inanılmaz sapmalar yapmış, yaylılara, özellikle çelloya, ciddi bir bağımsızlık kazandırmış, piyanonun, zaman zaman kemanın bile üzerindeki perdeler çıkmasının önünü açmıştır (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

Op. 1 Trioları, Beethoven'ın eserlerini halka tanıtmış, op.20 numaralı Septet'i ise onu Avrupa'nın en ünlü bestecilerinden biri haline getirmiştir. Keman, viyola, çello, kontrabas, klarinet, korno ve fagota için yazılan eser önemli bir çıkış yapmıştır (Miller, 2006, sf: 57). 57 yıllık yaşamının 37 yılını alan 17 yaylı dördlüsünde Beethoven mükemmel klasik bestecisinden müziksel romantizm yaratıcısına dönüşmüş, son olarak da klasisizm ve romantizmi aşarak sınıflandırmaya karşı çıkan bir türe geçmiştir. Stravinsky, Beethoven'ın geç dördlülerinden Große Fuge için "her zaman çağdaş kalacak olan tamamen çağdaş müzik eseri" demiştir (Kerman, 1994, sf.21).

Franz Schubert'ten 1850'ye kadar

Son dördlüsünde Beethoven bildiği gibi devam ettiği için Franz Schubert yeni doğan romantik stili korumakla kalmayıp onu kemikleştirmiştir. Daha 31 yaşında Schubert, 15 yaylı dördlüsü, iki piyano triosu, yaylı trioları, Trout Quintet diye bilinen bir piyano beşlisi, bir adet yaylı ve üflemeli sekizlisi, ve iki keman, viyola ve iki çello için yazdığı meşhur beşlisini yazarak hayatının çoğunu oda müziğine adanmıştır (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music). Schubert'in müziği tıpkı yaşamı gibi kendi döneminin zıtlıklarını ve çekişmelerini barındırmıştır. Oda

müziği, "esasen lirik temalarını ekstrem renk kontrastı imkanı sunan bir format içerisinde dramatik söyleyişlerle uyuşturma" çabası onun çatışmasını ifade edecek ideal ortam olmuştur (Ulrich, 1966, sf: 270). Bu çarpışan güçler Schubert'in diğer bazı eserlerinde de görülür: Death and the Maiden dörtlüsünde, Rosamunde quartet'inde ve fırtınalı tek bölümden oluşan Quartettsatz gibi.

Schubert'in tersine Felix Mendelssohn huzur ve bolluk içinde yaşamış bir kişidir. Hamburg'da Varlıklı bir Yahudi ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelen Mendelssohn bir dahi çocuktur. 16 yaşına geldiğinde ilk majör oda eseri olan String Octet, Op. 20'yi yazmıştır. Daha bu eserde Mendelssohn daha sonraki çalışmalarını şekillendirecek olan bazı özel stillerini göstermiştir. Mendelssohn'un öncülüğünü yaptığı başka bir yenilik de genel yapıdaki döngüsel formdur. Bu, eserin komple bütünlüğünü vermek için tematik materyalin bir bölümden diğerine geçişte tekrar kullanılması anlamına gelir. Yetişkinliği süresince Mendelssohn iki piyano triosu, yaylı dörtlüsü için yedi parça, iki yaylı beşlisi, oktet, piyano ve yaylılar için altının yanı sıra piyano eşliğinde keman, çello ve klarinet için sayısız sonat yazmıştır (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

Robert Schumann döngüsel yapıyı geliştirmeye devam etmiştir. Piano Quintet in E flat, Op. 44'ünde Schumann birinci hareketin ve son hareketin temasını kullanarak finalde çift fug yazar. Hem Schumann hem Mendelssohn, Beethoven'ın koyduğu örneği takiben fugu canlandırır ve Barok döneminden sonra zevklerin dışına çıkarlar. Ancak katı uzun fuglar yazmak yerine oda müziği enstrümanları arasında başka bir etkileşim modu olarak kontrpuanları kullandılar. Schumann'ın oda eserlerinin birçoğu, üç yaylı dörtlüsü ve piyano dörtlüsü dahil, genel kompozisyon dokusu içerisine hissettirmeden yerleştirilmiş kontrpuan bölümlerini kullanır. Schumann iyi bir dörtlüde "herkesin söyleyecek bir şeyi olmalı... dört insan arasında samimi ve güzel, genellikle tuhaf bir örüntü içinde geçen bir konuşma" olması gerektiğini ifade etmiştir (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

19. yüzyılda oda müziği ve toplum

19. yüzyılın ortalarında toplumda ve müzik zevkinde daha fazla değişim yaşandı, oda müziği kompozisyonu ve performansı üzerinde de bunların etkileri görüldü.

Çalgılar yaşanan gelişmeler daha aleni oda müziği performansları yapılmasını sağlarken daha çok icra edildiği ölçüde çalınan bir müzik türü olarak kaldı. Avrupa'nın her yerinde amatör dörtlü toplulukları ortaya çıkmış, hatta Almanya veya Fransa'da bunların olmadığı hiçbir orta ölçekli şehir kalmamıştır. Bu topluluklar ev konserlerine sponsor olmuş, müzik kütüphaneleri kurmuş ayrıca

dörtlü ve diğer oda müziği eserlerinin çalınmasını da cesaretlendirmişlerdir (Stowell, 2003, sf.10).

Yüzlerce besteci binlerce dörtlü yayımlamış; 1770 ile 1800 yılları arasında 2000'den fazla dörtlü yayımlanmış ve sonraki yüzyılda da düşüş görülmemiştir. 19. yüzyıl boyunca besteciler tarafından şimdi göz ardı edilen yaylı dörtlüleri yayımlandı: George Onslow 36 dörtlü ile 35 beşli; Gaetano Donizetti düzineler dolusu dörtlü, Antonio Bazzini, Anton Reicha, Carl Reissiger, Joseph Suk ve diğerleri ise sayılamayacak kadar dörtlü yazmıştır. Bunlara ek olarak popüler halk ezgileri, piyano eserleri, senfoniler ve opera arylarının yaylı dörtlü üzerinde düzenlemeleri için çalışan canlı bir piyasa vardı (Stowell, 2003, sf.5-6).

Ama aynı zamanda aksi yönde seyreden faktörler de işbaşındaydı. 19. yüzyıl ortalarında dikkatleri oda müziğinden alarak solo performanslara çeviren süperstar virtüözü yükselişe geçmiştir. Frédéric Chopin ve Franz Liszt "resitaller " yapmış–terimi Liszt oluşturdur – resitaller, daha sesi duyar duymaz kendinden geçen hayran kitleleri yaratmıştır. Seri üretilebilir bir şey olan piyano ise tercih nedeni olmuş, Chopin ve Liszt gibi birçok besteci özel olarak piyano için olmasa da esas olarak ona yönelik eserler yazmışlardır (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

1860'ta romantik müzisyenler arasında müzik konusunda bir bölünme yaşanmıştır. Liszt ile Richard Wagner "saf müziğin" Beethoven'la kendini gösterdiğini, yeni programatik müzik formlarının ise geleceğin sanatı olduğunu iddia ediyordu. Bu ekoldeki besteciler oda müziğinden hiç hoşlanmıyordu. Bu görüşün karşı tarafında ise Johannes Brahms ve arkadaşları, özellikle güçlü müzik eleştirmeni Eduard Hanslick bulunuyordu. Yaşanan bu Romantiksel Savaşı iki kutup arasındaki küfürleşmeler, konser boykotları ve dilekçelerle dönemin sanat dünyasını sarsmıştır (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

Amatör müzik icrası 19. yüzyıl süresince devam etmesine rağmen bu dönem aynı zamanda oda müziği icrasının gittikçe daha fazla profesyonelleştiği bir dönem haline gelmiştir. Oda müziği konserinde sahneleri profesyonel dörtlüler doldurmaya başlamıştır. Joseph Hellmesberger'in öncülüğündeki Hellmesberger Quartet ve Joseph Joachim'in Joachim Quartet'i Brahms ve diğer bestecilerin birçok yaylı dörtlüsünü çıkarmasına vesile olmuştur. Bir diğer ünlü dörtlü yorumcusu, Lady Hallé olarak da bilinen Vilemina Norman Neruda idi. Aslında yüzyılın son üççeyreğinde kadınlar da konser salonlarında boy göstermeye başladı: Emily Shinner'in yalnız kadınlardan oluşan yaylı dörtlüsü ve yine kadınlardan oluşan Lucas quartet iki belirgin örnektir (Stowell, 2003, sf: 50).

20. yüzyıla doğru

Romantik müzik meşalesini 20. yüzyıla taşıyan kişi Johannes Brahms olmuştur. Robert Schumann'ın müzikte "yeni çizgiler" in habercileri olarak müjdelediği Brahms müziği klasikten moderne bir köprü niteliğine sahiptir. Bir taraftan Brahms gelenekçi biriydi, Bach ve Mozart'ın müzik geleneklerine sahip çıkıyordu. Kendi oda müziğinde geleneksel kontrpuan teknikleri kullanır, füğ ve kanonları zengin etkileşimsel ve armonik dokularda bir araya getirmiştir. Öte taraftan Brahms tonlamanın zorlayıcı geleneksel kavramlarını zorlayarak oda müziğinin yapısını ve armoni dağılımını genişletmiştir. Brahms second string sextet, Op. 36 buna örnektir (Swafford, 1997, sf: 52).

Arnold Schoenberg'in "gelişen varyasyon" diye tabir ettiği bir teknik geliştirmiştir. Mütevazı ifadeler kullanmak yerine Brahms genellikle ifade içine ifade koyar ve melodik motifleri karıştırarak sürekli melodi dokusu yaratmayı tercih eder. 12 tonlu kompozisyon sisteminin yaratıcısı olan Schoenberg ise "İlerlemeci Brahms" adlı denemesinde kendi modernizminin köklerini Brahms'a kadar götürür (Swafford, 1997, sf: 632-633).

Tümüyle Brahms 24 oda müziği eseri yayımladı, bunların üçü yaylı dördlüsü, beşi piyano triosu, quintet for piano and strings, Op. 34 ve diğer eserlerdir. Son eserleri arasında clarinet quintet, Op. 115 ve klarinet, çello ve piyano triosu sayılabilir. Pek alışıldık olmayan piyano, keman ve korno kombinasyonu olan Op. 40'ı ve ayrıca alto, viyola ve piyano, Op. 9, için iki şarkı yazmıştır. Barok'tan sonra adeta terk edilen yaylı obbligato ile ses formunu diriltmiştir (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

Brahms ile başlayan tonalite ve yapının keşfi, Fransız ekolünden gelen besteciler tarafından da sürdürülmüştür. César Franck'ın 1879 yılında F minörde bestelediği piyano beşlisi, üç bölümün üçünde de bulunan tematik materyali tekrar kullanarak ilk olarak Schumann ve Mendelssohn tarafından keşfedilen periyodik formu pekiştirmiştir. Claude Debussy'nin string quartet, Op. 10'u oda müziği tarihinde bir dönüm noktası kabul edilir. Dörtlüde periyodik yapı geçer ve klasik armoninin kurallarından kesin olarak uzaklaşılır. Debussy "Artık sonra müziksel süreklilikte herhangi bir kombinasyonda ve zincirlemede geçen tüm sesler kullanılabilir" diye yazmıştır (Miller, 2006, sf: 104).

Maurice Ravel ve Gabriel Fauré'in dördlülere gibi Debussy'nin dördlüsü de oda müziği için yeni bir ton rengi, Empresyonist akımla ilişkili bir renk ve doku ortaya çıkarmıştır. Bu besteciler için oda müziği grupları bu atmosferik hissi

iletmede ideal araçlardı ve antolojinin büyük bölümü oda müziği eserlerinden oluşur (http://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_music).

Modern oda müziği

20. yüzyılda 19. yüzyılın büyük Romantik orkestrasyonlarına duyulan tepki oda müziğine gösterilen ilginin tazelenmesini sağlamıştır. Artık piyano trioları, yaylı dörtlüleri ve beşlileri gibi geçmişin oda müziği değildi, yeni ses ve alışılmadık çalgı kombinasyonları ile yapılan küçük gruplardı. Bu modelde karışık üflemeli ve yaylı gruplarına ayrıca hem vokal hem perküsyon elemanlarına ağırlık verildi.

Modern oda müziği özel hanelerden konser salonuna geçti ve Library of Congress ve Dutch Donemus Foundation gibi kuruluşlar ya da Walter Cobbett gibi varlıklı şahıslar bu müziğin öne çıkmasında aktif olmuş, hala aktifliğini koruyan isimlerdir.

Oda müziğinin orijinal sosyal fonksiyonu ve bağlamı bugün artık tamamen ortadan kalkmıştır. Birçok modern oda müziği hem çalınması hem dinlemesi zor gelebilir. Genelde üstün kabiliyetli veya özel eğitim görmüş kişiler için yazılır ve erken dönemlerin ulaşılabilir çalışmalarında kendine yer bulan amatör icracılara çok az şey vaat edebilir (The Illustrated Book Of Musical Instruments.2004, sf.56).

KAYNAKLAR

Boyden, David. The History of Violin Playing. Oxford University Press, 1965.

Cobbett, Walter Wilson (editor). Cobbett's Cyclopedic Survey of Chamber Music. Oxford University Press. 1929.

Collins Encyclopedia Of Music. Londra: Chancellor Press, 1991.

Çelenk, Koray. "Oda Müziği ve Çağdaş Türk Müziği Bestecilerinin Oda Müziği Eserlerinde Biçim ve Yapı", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2001.

Donington, Robert. Baroque Music: Style and Performance. W.W. Norton. 1982.

Evans, Edwin ve diğer. The Musical Companion. London: Victor Gollancz Ltd., 1946 (Edited by: A.L.Bacharach).

Gjerdingen, Robert. Music in the Galant Style. Oxford University Press. 2007.

Kerman, Joseph. The Beethoven Quartets. W.W.Norton and Company. 1979.

Miller, Lucy. Adams to Zemlinsky, A Friendly Guide to Chamber Music. Concert Artists Guild. 2006.

The Hutchinson Concise Dictionary Of Music. Oxford: Helicon Publishing Ltd., 2004.

The Illustrated Book Of Musical Instruments .Londra: Anness Publishing Ltd., 2004.

Say, Ahmet. Müzik Ansiklopedisi, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 1992.

Stowell, Robert (editor). The Cambridge Companion to the String Quartet. Cambridge University Press. 2003.

Swafford, Jan. Johannes Brahms. Vintage Books.1997.

Ulrich, Homer. Chamber Music. New York: Colombia University Press, 1966.

<http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Chamber+Music> (15.Nisan.2013)

<http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199757824/obo-9780199757824-0011.xml?rskey=Kr8jNL&result=14&q=> (10.Nisan.2013)

www.wikipedia.com (15.Mart.2013)